
Debat over dreigend tekort aan OK-personeel

‘SELECTEER LEERLINGEN GOED’

Het tekort aan operatieassistenten wordt nijpend, zeker over vijf jaar. Hoe dat opgevangen kan worden, bespraken professionals uit de zorg medio januari in Schaarsbergen bij Arnhem. Een eenduidige oplossing is er nog niet, maar er kwamen wel interessante ideeën naar voren.

Tekst: Ingrid Lutke
Schipholt

Foto's: Shutterstock

Tussen dit jaar en 2022 moeten er jaarlijks 643 operatieassistenten bij komen. Dit heeft het Capaciteitsorgaan berekend, dat ramingen maakt voor beroepsgroepen in de zorg. Volgens het beroepsveld moeten er zelfs 697 assistenten bij komen, wil er over vijf jaar geen tekort zijn. Het komt erop neer dat er drie keer zo veel mensen moeten worden opgeleid om over vijf jaar voldoende operatieassistenten te hebben.

LVO-bestuurslid Nicole Dreessen van de LVO-commissie Beroepsbelangen beaamt tijdens bovengenoemde debatavond over de tekorten dat de situatie penibel wordt. Bovendien: ‘Door de dubbele vergrijzing – relatief meer ouderen worden relatief ouder – is er steeds meer sprake van comorbiditeit en chroniciteit. De daardoor toenemende zorgvraag dwingt zorginstellingen tot verdergaande innovatie van zorgprocessen, en daarvoor is hoger gekwalificeerd personeel nodig.’

De veranderingen in de ziekenhuiszorg zijn talrijk. Er is een verschuiving zichtbaar door de voortgaande terugloop van de ligduur en de toegenomen productiviteit; technische ontwikkelingen en innovatie volgen elkaar snel op. De taken en benodigde kennis van operatieassistenten zijn complexer en gespecialiseerder geworden. Daarnaast krijgen zij steeds meer verantwoordelijkheden; door taakverschuivingen en technologische ontwikkelingen nemen operatieassistenten steeds meer taken over van specialisten. De lateralisatie en specialisatie van zorg heeft effect op het beroep operatieassistent. Hierbij wordt de trend gevolgd van specialisten die werken met een eigen team (dedicated teams). *Last but not least* is het een feit dat steeds meer ziekenhuizen fuseren.

GOEDE BORGING

De opleiding tot operatieassistent wordt ook besproken in Schaarsbergen. De kern van het beroep operatieassistent is in de praktijk uitgekristalliseerd, maar in de nabije toekomst zal een steeds groter beroep worden gedaan op zelfstandigheid van handelen en belangrijke algemene hbo-competenties als professionaliteit en innovatievermogen. Daarom zijn titelbescherming en een tuchtrechtelijke regeling op langere termijn noodzakelijk. Naar de mening

---

van de LVO, verwoord in een brandbrief (zie pagina 15), moeten operatieassistenten worden opgenomen in artikel 3 van de Wet BIG, waarin registratie en titelbescherming zijn geregeld. Deze geluiden klinken in Schaarsbergen ook: meer taken en meer verantwoordelijkheden moeten goed worden geborgd voor zowel de professional als de patiënt.

HARDE OK-CULTUUR

Dat er te weinig operatieassistenten zijn, komt volgens de deelnemers van de bijeenkomst doordat er te veel leerlingen uitvallen. De aanwezigen waren vrij unaniem over de reden: de cultuur op de OK. Leerlingen ervaren deze als hard, mede door de directieve manier van communiceren. Dit is voor mensen die net van de havo of het vwo komen een onveilig opleidingsklimaat, waardoor leerling-operatieassistenten nogal eens afhaken. Hun vrienden van de middelbare school gaan

studeren en hebben een studentenleven, terwijl zij werken en een onveilige werksfeer ervaren.

De jonge mensen op de OK hebben te maken met een oude cultuur. Dat wil nog wel eens botsen. Zo zegt een van de aanwezigen: 'Ik hoorde laatst een gesprek tussen een leerling en een oudere operatieassistent. De leerling werd verweten dat ze de chirurg aansprak met "jij" in plaats van "u". Terwijl de leerling buiten de OK ook "jij" tegen de dokter zegt.'

Nu worden er allerlei voorbeelden genoemd. Begrippen als 'gettovorming' komen ter tafel. 'Vind je het gek als jongeren zeggen dat de OK "hun ding" niet is?' Een ander zegt: 'We zijn slecht in staat om

onze leerlingen goed op te vangen. Als ze iets niet goed doen, worden ze afgebrand.' Zijn collega beaamt dat: 'De relaties tussen mensen in sommige dedicated teams zijn zo klef dat er geen goed opleidingsklimaat meer kan zijn. Elke nieuwkomer wordt als indringer gezien.'

Nicole Dreessen heeft andere ervaringen: 'Wij werken ook met dedicated teams en bij ons worden de studenten wel goed opgevangen. Het hangt van de cultuur af, en hoe je die vormgeeft. Maar ik denk wel dat je van een speciaal soort moet zijn om je te handhaven op de OK.'

Gelukkig vertellen meer debatdeelnemers

dat er in hun ziekenhuis geen sprake is van

een harde of onveilige situatie op de OK. 'Wij hebben kleine dedicated teams waar de leerlingen plezierig kunnen leren en werken. Er wordt goed op ze gelet.'

INSERVICE ERUIT

Volgens dagvoorzitter Jacques Henkelman, manager van onder meer de operatiekamers in het ziekenhuis van Winterswijk, moet de overheid een rol gaan spelen in de promotie van het vak. Ook merkt hij op dat er weinig onderzoek is gedaan naar manieren om het tekort aan operatieassistenten op te lossen.

Aangezien operatieassistenten steeds meer taken overnemen van specialisten lijkt het tijd voor een vernieuwing van de opleiding tot operatieassistent. De oude inserviceopleiding zou een revisie moeten ondergaan. Hiermee is een aantal opleidingscentra al bezig. Een verplichte registratie en accreditatie zou een belangrijke stap zijn, ook om de kwaliteit en veiligheid van operatieve zorg te borgen of te verbeteren.

Er ontstaat een discussie over de vraag of het vak niet te technisch is geworden, waardoor leerling-operatieassistenten afhaken. Een enkeling vindt van wel, het merendeel vindt het wel meevallen. Nicole Dreessen: 'Het vak is wel degelijk technisch. Bij de hbo-verpleegkunde gaan ze eerst op de afdeling werken en daarna op de OK. Daar missen ze het patiëntencontact dat ze eerst hadden. Daarom willen ze niet op de OK werken. Dus selecteer leerlingen goed en bereid ze goed voor op wat ze kunnen verwachten.'

Er gaan stemmen op om de inserviceopleiding te wijzigen in een hbo-opleiding. Nu kunnen mensen met een mbo 4-, havo- of vwo-diploma starten met de opleiding tot operatieassistent. Maar misschien, zo oppert een van de aanwezigen, moeten we daarvan af. 'Inservice eruit, hbo erin. Tien jaar geleden was dat nog onbespreekbaar, want je zou veel te weinig prak-

tijkervaring opdoen en je bent niet in dienst van het ziekenhuis. Ik denk dat we het over vijf jaar gewoon gaan doen.'

Een ander denkt ook dat het die kant opgaat: 'Als we een slag willen maken, dan geven we de hbo-operatieassistent een goede stageplek. Ze vergaren daarnaast veel bagage om hun vak mee uit te kunnen oefenen. Ze nemen per slot van rekening steeds meer taken over van de arts.'

GENOEG GELD

Opleidingsgeld zou het probleem niet moeten kunnen zijn. Per leerling krijgt het ziekenhuis

namelijk 48.500 euro per jaar, en per gediplomeerde komt daar nog eens 96.900 euro bij. Niels Oerlemans, senior beleidsadviseur van de NVZ, legt uit dat er genoeg subsidie is voor het opleiden van nieuwe operatieassistenten. Het blijkt dat deze subsidie vaak niet wordt aangevraagd. Er is slechts 110 miljoen euro gebruikt van de 130 miljoen die beschikbaar is. Het opleidingsbudget kent een zogenoemde openeinderegeling: er is geen limiet aan het aantal mensen dat wordt opgeleid. Het is gissen waarom er 20 miljoen opgeleid wordt is. Er bestaat veel onduidelijkheid over bij de aanvragen wordt. De grote verwoord door een gast: 'Waarom leiden we niet maximaal op als de vergoeding zo goed is?' Een ander merkt op dat er in haar ziekenhuis wordt gezegd dat er geen geld is om nieuwe operatieassistenten op te leiden. Weer een ander zegt dat er bij haar op de afdeling niet genoeg assistenten zijn om leerlingen op te leiden. Een derde spreekt het vermoeden uit dat er misschien wel geld is ontvangen, maar dat dit geld misschien een andere bestemming binnen het ziekenhuis krijgt. Niemand weet de antwoorden.

VARKENSCYCLUS

Een tekort aan operatieassistenten is niet nieuw. Er is duidelijk een varkenscyclus te zien bij de beroepsgroep. In 2009 werd een aantal kunstgrepen toegepast, waarna er weer genoeg assistenten waren. Daarna was er echter sprake van een terugval.

Er werden destijds meer operatieassistenten opgeleid én assistenten ingevlogen uit het buitenland, waaronder India. Dit was geen succes. De NVZ, zo zegt Oerlemans, zal er dit jaar werk van maken om meer assistenten op te leiden. In maart beschikt iedere regio over een afgestemd geaccordeerd opleidingsplan. Daarin staat welk ziekenhuis hoeveel operatieassistenten gaat opleiden.

Volgens het Capaciteitsorgaan zijn er nu nét voldoende operatieassistenten. Maar kijkend naar de toekomst zal er in 2022 een tekort zijn als er niets verandert. Tussen nu en 2019 moeten er zoals gezegd jaarlijks 643 leerlingen worden opgeleid. 2019 wordt genoemd omdat de opleiding drie jaar duurt. Wil je in 2022 voldoende operatieassistenten hebben, dan moet de lichter in 2019 al groot genoeg zijn.

CONCLUSIE

Er is deze avond geen pasklare oplossing gevonden voor het alarmerende tekort aan OK-personeel dat dreigt. Maar wel is men het erover eens dat het opleidingsklimaat goed bekeken moet worden om uitval te voorkomen. Verder is het noodzakelijk om de opleiding innovatiever te maken. De LVO heeft aangekondigd dat zij de opleidingsinstituten van NVZ en NFU wil uitnodigen voor een gesprek om deze zaken te bespreken. ■